

26.2.2021

Sosiaali- ja terveysministeriö
kirjaamo@stm.fi

Asia: **VN/20323/2020 Hallituksen esitysluonnos eduskunnalle sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen lainsäädäntöön sekä eräihin muihin lakeihin tehtävistä muutoksista sote-uudistuksesta johtuen (Sote100)**

Viite: Lausuntopyyntö 1.2.2021 VN/8871/2019

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ haluaa lausua Sote100 lakipaketista.

Lausuntopyynnön taustatietojen mukaan hallituksen esitysluonnos koskee teknisiä muutoksia ja Uudenmaan erillisratkaisuun liittyviä seikkoja. Esitysluonnoksessa kuitenkin täsmennetään myös sitä, miten tehtävät ja vastuut jakautuvat kunnan ja maakunnan kesken ehkäisevän päihdetyön ja ehkäisevän lastensuojelun osalta. Esitysluonnoksessa todetaan, että kuntiin jäisi ehkäisevä lastensuojelu, kuten esimerkiksi tuki ja erityinen tuki, jota annetaan esimerkiksi opetuksessa, nuorisotyössä ja varhaiskasvatuksessa.

Toimiva yhteistyö vaatii pohjalle selkeää sääntelyä vastuista ja velvollisuuksista

Hallituksen esitysluonnoksen mukaan kuntien vastuulle jäisi ehkäisevä työ lasten ja nuorten arkiympäristössä, varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa, nuorisotyössä, toisen asteen opinnoissa sekä vapaa-ajan harrastuksissa. Nämä palvelut omalta osaltaan tukevat hyvinvointia ja terveyttä ja ovat kuntien lakisääteisiä tehtäviä. Esitysluonnoksen mukaan hyvinvointialueilla tehtävä ehkäisevä työ täydentäisi kuntien palveluja.

Näin yleisellä tasolla voidaankin todeta, mutta puhuttaessa erityisesti yhteistyön jakautumisesta ehkäisevän päihdetyön ja ehkäisevän lastensuojelun osalta esitys ei ole riittävän täsmällinen. Toimivan yhteistyön rakentaminen kuntien ja hyvinvointialueiden välille edellyttää, että yhteistyövelvoitteesta säädettäessä oikeuksista ja velvollisuuksista on säädetty täsmällisesti. On varmistettava, ettei ehkäisevän työn jakautuminen kuntien ja hyvinvointialueille vaaranna avun havaitsemista ja saantia mahdollisimman varhain.

Jatkovalmistelussa on ehdottomasti täsmennettävä mitä konkreettisesti tarkoitetaan tuella ja erityisellä tuella, jota opetuksessa ennalta ehkäisevänä lastensuojeluna sekä perusteet, joiden pitää täytyä, jotta oppija on niihin tällä perusteella oikeutettu. Samoin on käytävä ilmi mitä on ennaltaehkäisevä päihdetyö, jota kunnan edellytetään tekevän.

26.2.2021

OAJ:n näkemyksen mukaan siirrettäessä opiskeluhuollon palveluiden järjestäminen hyvinvointialueiden vastuulle katoaa kunnilta merkittävä resurssi ennaltaehkäisevästä lastensuojelu ja päihdetyöstä. Esitykseen on siksi kirjattava täsmällisemmin, mitä hyvinvointialue voi jatkossa kunnilta edellyttää ja mitkä ovat ne palvelut, joita se itse yhteistyöhön tuo. Kunnan asukkaat eivät muuten tiedä oikeuksiaan ja järjestämisvastuita kuntien ja hyvinvointialueiden välillä heille tuotettavien palveluiden osalta.

OAJ on huolissaan siitä, että epäselvä tehtävän ja vastuun jako kunnan ja hyvinvointialueen kesken kuntien asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden osalta johtaa opetuspalveluissa siihen, että kunnat ovat pakotettuja rakentamaan korvaavia palveluita opiskeluhuollon palveluiden tilalle. Tämä lisäksi eriarvoisuutta ja kustannuksia, eikä siten ole toivottava kehityssuunta. Korvaavien palveluiden kustannukset saatettaisi joutua kattamaan leikkaamalla lakisääteisistä palveluista.

Esityksestä on käytävä ilmi kunnille osoitettavat resurssit ehkäisevään työhön

Toinen merkittävä puute on se, että kustannusvaikutuksia ei esityksen mukaan ole. OAJ edellyttää, että esityksestä käy ilmi nykyiset kustannukset ja perustelut miksi uusia kustannusvaikutuksia ei synny. Kuntiin jäävän ehkäisevän lastensuojelun ja päihdetyön resursointi sekä velvoitteet on kuvattava esityksessä täsmällisesti. Jatkovalmistelussa esitystä on täydennettävä siltä osin, että siitä käy ilmi millaisia taloudellisia resursseja kunnille ja hyvinvointialueille ennaltaehkäisevään lastensuojelu- ja päihdetyöhön nyt ja jatkossa osoitetaan.

Kuntien ja hyvinvointialueiden resurssitarve on huomioitava lain jatkovalmistelussa, lain toimeenpanon budjetoinnissa sekä uudistuksesta viestittäessä.

Johtopäätöksenä OAJ toteaa, että kunnan vastuu lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämisestä edellyttää kunnalle järjestämisvastuuta sekä resursseja oppilas- ja opiskelijahuollon palveluista nykymallilla jatkossakin. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on yhteiskuntamme tärkeimpiä tehtäviä. Lasten ja nuorten hyvinvointi lisää koulumenestystä ja vaikuttaa positiivisesti hyvinvointiin myös aikuisiällä. OAJ haluaa muistuttaa, että lasten ja nuorten osalta opiskeluhoito on ollut merkittävä osa kuntien terveyden ja hyvinvoinnin edistävää ja ennaltaehkäisevää tehtävää. OAJ vastustaa opiskeluhuollon kuraattorien ja psykologien siirtämistä maakuntien palvelukseen. Oppilas- ja opiskelijahuollon psykologi- ja kuraattoripalveluiden järjestäminen tulee säätää nykyiseen tapaan kuntien tehtäväksi ja kunnilla säilyy oikeus päättää palveluiden järjestämisestä.

26.2.2021

Oppivelvollisuus uudistuksen huomioon ottaminen

Oppivelvollisuus uudistus tuo asuinkunnalle uusia velvoitteita, jotka liittyvät hyvin läheisesti nyt lausunnolla olevaan ennaltaehkäisevään lastensuojeluun ja päihdetyöhön. Asian jatkovalmistelussa on selkeytettävä sitä, miten jatkossa järjestetään yhteistyö asuinkunnan ja hyvinvointialueen yhteistyö niille oppivelvollisille, jotka ovat esimerkiksi koulukunnottomina asuinkunnan vastuulla ilman opiskelupaikkaa.

Ammatillisessa koulutuksessa keskeyttämisen syitä ovat muun muassa opiskelijakuntoisuuden lasku, jaksamisvaikeudet, elämönhallinnan ongelmat, mielenterveysongelmat, päihteiden (kasvavasti huumausaineiden) käyttö, elämäntilanteen muutokset, kotiin vetäytyminen ja epämääräinen ”ajelehtiminen”. Nämä kaikki ovat asioita, jotka vaativat yhteistyötä hyvinvointialueen kanssa. Näitä lasten ja nuorten keskeisiä hyvinvointiin liittyviä haasteita ei voi sote-uudistuksessa jättää ottamatta huomioon, kuten nyt on tehty.

Jatkovalmistelussa on otettava huomioon oppivelvollisuuden laajentamiseen liittyvät tavoitteet ja ne hyvinvointiin ja terveyteen vaikuttavat tekijät, jotka aiheuttavat opintojen keskeytymisen toisella asteella. Osana sote-uudistusta tarvitaan selkeät linjaukset siitä, miten asuinkunnan ja hyvinvointialueen vastuut ja velvollisuudet sekä yhteistyö muun muassa runsaiden poissaolojen osalta hoidetaan silloin, kun poissaolon syy ei ole poistettavissa ja hoidettavissa koulussa ja oppilaitoksessa annettavalla tuella. Samoin on laajemmin käsiteltävä sitä, miten ennaltaehkäisevä työ ja sen vastuut jakautuvat kunnan ja hyvinvointialueen kesken nuorten mielenterveys- ja päihdeongelmien sekä lastensuojelutarpeen osalta.

Hallituksen esitysluonnoksessa todetaan ”Kuntiin jäisi ennaltaehkäisevien palvelujen lisäksi myös sellaista hyvinvointitoimintaa, joka ei kytkeydy hyvinvointialueen vastuulle kuuluviin palveluihin.” Myös tämä on täsmennettävä asian jatkovalmistelussa.

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ

Nina Lahtinen
koulutuspolitiikan päällikkö

Ira Hietanen-Tanskanen
lakimies